

Bračni lokus kontrole, uspješnost rješavanja bračnih konflikata i percipirana pravednost u braku

Brekalo, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:104630>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-13**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**BRAČNI LOKUS KONTROLE, PERCIPIRANA
PRAVEDNOST U BRAKU I USPJEŠNOST RJEŠAVANJA
BRAČNIH KONFLIKATA**

Diplomski rad

Jelena Brekalo

Mentor: Doc.dr.sc. Daniela Šincek

Osijek, 2015.

Uvod	1
Bračni lokus kontrole	2
Percipirana pravednost u braku	4
Uspješnost rješavanja bračnih konflikata	6
Cilj, problemi i hipoteze	9
Cilj	9
Problemi	9
Hipoteze	9
Metoda	9
Sudionici	9
Instrumenti	10
Postupak	11
Rezultati	12
Testiranje preduvjeta za korištenje parametrijskih postupaka	12
Deskriptivna statistika	13
Povezanost među varijablama	13
Percipirana pravednost u braku	16
Uspješnost rješavanja bračnih konflikata	18
Spolne razlike s obzirom na bračni lokus kontrole, percipiranu pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata	20
Rasprava	20
Percipirana pravednost u braku	20
Uspješnost rješavanja bračnih konflikata	22
Spolne razlike s obzirom na bračni lokus kontrole, percipiranu pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata	25
Prednosti i nedostaci ovog istraživanja te implikacije za buduća istraživanja	27
Zaključak	30
Literatura	31

Bračni lokus kontrole, percipirana pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te određenih sociodemografskih faktora (dob, radni status, obrazovanje) i obilježja braka (trajanje braka i roditeljstvo/broj djece). Istraživanje je provedeno na 101 bračnom paru, odnosno na 202 muškaraca i žena u dobi od 20 do 55 godina koji su u braku najmanje godinu dana. Nastojao se utvrditi relativni doprinos bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora te obilježja braka u objašnjenju percipirane pravednosti u braku. U tu svrhu provedene su četiri hijerarhijske regresijske analize, s dva različita kriterija, posebno na muškim i ženskim sudionicima. U prve dvije kriterij je bila percipirana pravednost u braku. Rezultati na ženskim članovima para pokazali su kako su trajanje braka i eksternalni lokus kontrole pozitivni, a dob negativni prediktor. Na muškim članovima para pozitivnim prediktorom pokazao se eksternalni, a negativnim internalni lokus kontrole. Drugim dvjema hijerarhijskim analizama nastojao se utvrditi relativni doprinos sociodemografskih faktora, obilježja braka, bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku u objašnjenju uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Rezultati su pokazali kako su kod žena trajanje braka i eksternalni bračni lokus kontrole pozitivni, a dob i internalni bračni lokus kontrole negativni prediktori. Kod muškaraca su se pozitivnim prediktorima pokazali samo eksternalni lokus kontrole i percipirana pravednost u braku. Ispitane su i spolne razlike u bračnom lokusu kontrole, percipiranoj pravednosti u braku te uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te se pokazalo kako nema statističke značajne razlike između muškaraca i žena u tim varijablama.

Ključne riječi: internalni bračni lokus kontrole, eksternalni bračni lokus kontrole, percipirana pravednost u braku, uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Marital locus of control, perceived fairness in marriage and efficacy of marital conflict resolution

The aim of this study was to examine the relation between marital locus of control, perceived fairness in marriage and efficacy of marital conflict resolution, some sociodemographic factors (age, employment status, education) and characteristics of marriage (duration of marriage and parenthood/number of children). The research was conducted on 101 married couple, i.e. 202 men and women in age range 20-55, whose marriage has lasted for a minimum one year. This study attempted to determine the relative contribution of individual's marital locus of control, sociodemographic factors and characteristics of marriage onto the perceived fairness in marriage. For this purpose, four hierarchical regression analysis were conducted, with two different dependent variables, separately for male and female participants. In first two criterion variable was perceived fairness in marriage. The results have shown that, for women, duration of marriage and external marital locus of control were significantly positive predictor and age was negative predictor. For men, positive predictor was external marital locus of control and negative predictor was internal marital locus of control. The other two hierarchical regression analysis attempted to determine the relative contribution of individual's marital locus of control, sociodemographic factors, characteristics of marriage and perceived fairness in marriage onto the efficacy of marital conflict resolution. The results has shown that, for women, duration of marriage and external marital locus of control were positive and age and internal marital locus of control were negative predictors. For men, positive predictors were only external marital locus of control and perceived fairness in marriage. Also, this study attempted to determine sex differences in marital locus of control, perceived fairness in marriage and efficacy of marital conflict resolution. The results has shown that there are no sex differences in those variables.

Key words: internal marital locus of control, external marital locus of control, perceived fairness in marriage, efficacy of marital conflict resolution

Uvod

Čovjek kao društveno biće, pored fizioloških, ima i socijalne potrebe, a jedna od osnovnih je potreba za bliskošću koju većina ljudi zadovoljava stvaranjem intimnih odnosa (Reeve, 2010). Psihološka intimnost ili prisnost je termin kojim se opisuje doživljaj pojedinca da u određenom interpersonalnom odnosu može biti „onakav kakav jest“ te otvoreno i iskreno govoriti o mislima i osjećajima koje u nekim drugim odnosima ne može otkriti i pritom računati na razumijevanje, potporu i prihvaćanje (Mackey, Diemer i O'Brien, 2000). Uspostavljanje intimne ili prisne veze, najčešće s osobom suprotnog spola, smatra se znakom prijelaza u odraslu dob (Ćubela Adorić i Lacković-Grgin, 2006). Jedan od takvih intimnih odnosa je brak, zakonski i društveno uređena zajednica dviju osoba koja ima sociološke, kulturne, vjerske i pravne posljedice (Kregar i sur, 2014). Proučavanje partnerskih odnosa već je odavno izraslo u jedno od najvećih područja psihologije. Milivojević (2000) navodi kako su danas ljubavne veze složenije nego ikad prije. Balaban i sur. (2005) smatra da se kroz partnerske odnose, u sve promjenjivijem svijetu, pokušava osigurati emocionalna toplina i sigurnost, psihološka ravnoteža te ostvarivanje identiteta. Osim toga, bitna karakteristika partnerskih odnosa je snažna i dugotrajna međuovisnost koja postoji u različitim područjima života, izgrađena intimnost te moguć i/ili ostvaren seksualni odnos.

Svi intimni procesi u braku, sve što okružuje bračne partnere i što djeluje na bračne procese, prelama se kroz ili djeluje na doživljaj bračne kvalitete partnera. Postoji više različitih definicija bračne kvalitete u socijalnoj psihologiji, a neke od njih su sljedeće. Primjerice, Hawkins (1968) ju definira kao zadovoljstvo partnera u braku, odnosno kao subjektivan osjećaj sreće, zadovoljstva i užitka koji doživljava partner u interakciji s drugim partnerom. Spaner (1976; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) ju definira kao međusobnu prilagodbu bračnih partnera. Nova definicija (Čudina-Obradović i Obradović, 2006) je ona koja objedinjuje dva navedena pristupa, a bračnu kvalitetu definira kao procjenu kvalitete partnerskih odnosa. Korelate i odrednice bračne kvalitete može se grupirati u nekoliko skupina: osobine bračnih partnera (rod, dob stupanja u brak, bračni lokus kontrole, zdravstveno stanje partnera, alkoholizam itd.), karakteristike braka (trajanje braka, veličina obitelji itd.), bračni procesi (vještina komuniciranja, seksualno zadovoljstvo, raspodjela kućanskih poslova itd.) te bračno okruženje (struktura obitelji djetinjstva, bračni odnosi među roditeljima partnera itd.).

Ovaj će rad ponajprije obuhvatiti definiranje bračnog lokusa kontrole te opisati njegov utjecaj na različite aspekte bračnog funkcioniranja te spolne razlike s obzirom na bračni lokus

kontrole. Uz objašnjenje percipirane pravednosti u braku, iznijet će se nalazi dosadašnjih istraživanja o relativnom doprinosu bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora (dobi, zaposlenosti, obrazovanja) te roditeljstva (broja djece) i trajanja braka u objašnjenju percipirane pravednosti u braku. Zatim slijedi definiranje bračnih konflikata te objašnjenje utjecaja različitih čimbenika, poput bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku, sociodemografskih faktora, roditeljstva i trajanja braka na uspješnost rješavanja bračnih konflikata. Središnji dio rada uključuje iznošenje rezultata obrade podataka te raspravu o dobivenim rezultatima dok se posljednji dio odnosi na prednosti i nedostatke ovog istraživanja, implikacije za buduća istraživanja te na sami zaključak.

Bračni lokus kontrole

Na doživljaj stresa i odabir načina suočavanja neposredno utječe procjena mogućnosti kontrole što je pokušao objasniti Rotter pomoću svog konstrukta lokusa kontrole. On ga opisuje kao posljedicu socijalnog učenja, odnosno tvrdi kako pojedinci kroz socijalno učenje razvijaju očekivanja o posljedicama vlastitog ponašanja, a time i percepciju uzroka vlastitog ponašanja i stvari koje im se događaju. Ljudi se razlikuju po tendenciji da događaje u svom životu percipiraju kao posljedice vlastitih akcija, odnosno kao posljedice nekih vanjskih faktora koji su izvan njihove kontrole. Najčešće se govori o internalnom i eksternalnom lokusu kontrole. Internalna ili unutrašnja kontrola predstavlja vjerovanje pojedinca kako su događaji posljedica osobnih karakteristika, truda i sposobnosti, a eksternalna ili vanjska kontrola predstavlja uvjerenje da su događaji posljedica nečega izvan osobne kontrole, na primjer, sreće, sudbine, slučajnosti, djelovanja drugih i slično (Oberle, 1991). Ukoliko neka osoba situaciju u kojoj se nalazi, svoje uspjehe i neuspjehe, pripisuje isključivo vanjskim faktorima, ona svojim ponašanjem neće pokušati promijeniti situaciju i neće ulagati napore jer nema osjećaj vlastite kontrole. S druge strane, osoba koja pokazuje internalni lokus kontrole smatrat će kako svojim trudom može promijeniti situaciju te će usmjeriti svoje ponašanje na kontrolu situacije (Davidović, 2003).

Općenito, osobe s internalnim lokusom kontrole su u odnosu na one s eksternalnim, manje podložene socijalnom utjecaju te su više usmjerene na postignuće (Doherty, 1981). Iako je lokus kontrole konceptualiziran kao relativno stabilna karakteristika ličnosti, manifestacije lokusa kontrole mogu biti različite u specifičnim situacijama. Tako netko može, na primjer, imati internalni lokus kontrole kad je u pitanju karijera, a eksternalni kad su u pitanju bračni odnosi (Brnić, 2002). U istraživanjima bračnog odnosa upitnicima se često zahvaća generalno zadovoljstvo brakom i partnerom te usklađenost oko različitih pitanja koja se odnose na bračno

funkcioniranje. Specifičnost bračnog lokusa kontrole je usmjerenost na percepciju uzroka bračnog zadovoljstva koja prema dosadašnjim istraživanjima može ukazivati na vjerovanje o internalnoj ili eksternalnoj kontroli različitih aspekata bračnog funkcioniranja (Macuka, 2006; prema Čubela Adorić i sur, 2006). Drugim riječima, bračni lokus kontrole (Miller i sur, 1983; prema Smolen i Spiegel, 1987) odnosi se na opseg u kojem osoba atribuirala ishode važnih bračnih događaja internalno, na primjer, objašnjava ih svojim vlastitim sposobnostima, ulaganjem i trudom, ili eksternalno, na primjer, uzroke i posljedice tih događaja pripisuje sreći, sudbini ili trenutnom bračnom kontekstu. Autori smatraju da će češće pojedinci s internalnim bračnim lokusom kontrole pokušati konflikte s partnerom konstruktivno riješiti za razliku od pojedinaca s eksternalnim bračnim lokusom kontrole. To je u skladu s ranijim Millerovim istraživanjima u kojima se pokazalo kako su pojedinci s internalnim bračnim lokusom aktivniji i izravnije rješavaju svoje bračne sukobe nego oni s eksternalnim. Također su utvrdili kako takav pristup rješavanju problema vodi uspješnijem rješavanju problema, što generalno rezultira većim stupnjem bračnog zadovoljstva. Važno je naglasiti kako bračni lokus kontrole utječe na način kako bračni partneri definiraju problem i na to kako ga rješavaju. Rezultati pokazuju kako partneri sa internalnim lokusom kontrole imaju manje bračnih trzavica i generalno kvalitetniji brak te su općenito uspješniji u ostvarivanju svojih ciljeva (Miller i sur, 1986). Scanzoni i Amett (1987) u svome su istraživanju utvrdili kako su supružnici s vanjskim bračnim lokusom kontrole manje privrženi braku i bračnom partneru te da češće izazivaju sukobe u odnosu na supružnike s unutarnjim bračnim lokusom kontrole. Osobe s internalnim bračnim lokusom kontrole su globalno efektivnije u komunikaciji, odnosno upravljanju konfliktima. Drugim riječima, osobe s unutarnjim lokusom kontrole češće aktivno raspravljaju i koriste kompromis i prilagođavanje pri rješavanju sukoba nego osobe s vanjskim lokusom kontrole. Prema Milleru (1986) također osobe s internalnim lokusom kontrole češće su izražavale veće zadovoljstvo brakom od pojedinaca s eksternalnim lokusom kontrole. Supružnici s internalnim bračnim lokusom kontrole, budući da percipiraju veći utjecaj vlastitih osobina na događaje u braku, uložiti će više truda kako bi svoj brak učinili kvalitetnijim nego oni s eksternalnim lokusom kontrole koje karakterizira pasivan stav prema događajima u braku smatrajući da oni imaju malo utjecaja na same događaje. Nadalje, supružnici s internalnim lokusom kontrole rjeđe će dopustiti svojim supružnicima da utječu na njihova uvjerenja i ponašanja, dok će osobe s eksternalnim lokusom kontrole biti više ovisne o supružniku i češće se složiti s njegovim idejama i mišljenjem čak i kada oni nisu u skladu s njihovim osobnim stavovima (Doherty and Rider, 1979). Najboljim prediktorom lokusa kontrole pokazao se spol sudionika (Minnigerode, 1976; prema Kuther, 1998). Iako je Rotter (1966; prema Kuther, 1998)

na temelju svojih početnih istraživanja zaključio da se muškarci i žene ne razlikuju u stupnju internalnosti/eksternalnosti, neka istraživanja sugeriraju da razlika ipak postoji i to u smjeru nešto veće eksternalnosti žena (Macuka, 2010). Nadalje, istraživanje na 86 bračnih parova (Doherty, 1981) ukazuje na postojanje statistički značajne razlike između muškaraca i žena s obzirom na bračni lokus kontrole i to takva da muškarce češće nego žene karakterizira internalni lokus kontrole. Nadalje, Archer i Waterman (1988, prema Chubb i Fertman, 1997) analizirali su 22 studije spolnih razlika u različitim varijablama uključujući i lokus kontrole te su ustanovili da u 15 istraživanja nisu nađene razlike između muškaraca i žena s obzirom na lokus kontrole, u 6 istraživanja su muškarci bili internalniji, a samo je jedno istraživanje ukazivalo na veću internalnost kod žena.

Percipirana pravednost u braku

Doživljaj partnerskog odnosa, je li dobar ili ne i koliko je zadovoljavajući, ovisi o tome koliko je on sličan zamišljenom idealnom partnerskom odnosu. Dobri partnerski odnosi temelje se na realnim očekivanjima partnera koji uključuju i svijest o tome da veza neće ispuniti baš sve njihove potrebe te da će partner imati i dobre i negativne osobine (Obradović, Svilar Blažinić i Lukinac, 2012). Zadovoljstvo partnerskim odnosom predstavlja subjektivan pogled svakog partnera na odnos i nije pokazatelj stvarnih karakteristika partnera i procesa u odnosu. Prema teoriji jednakosti, osobe su najzadovoljnije u vezi kada je omjer između primanja i davanja u vezi jednak kod oba partnera. Ukoliko taj odnos osoba ne doživljava jednakim, pravednost u vezi nije ostvarena te je osoba motivirana ostvariti ju na razne načine (Hatfield i Rapson, 2011). Teorija socijalne razmjene temelji se na pretpostavci da osjećaji koje ljudi imaju o vlastitim odnosima ovise o njihovim percepcijama dobitaka i gubitaka u odnosu (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Pritom je zadovoljstvo brakom veće ukoliko brak nudi više dobitaka od gubitaka. Dobici mogu, primjerice, biti dostupnost novca i materijalnih dobara, statusa ili poželjnih aktivnosti koje proizlaze iz odnosa, pa se prema tome odnose na pozitivne aspekte veze. Gubici su nepoželjni aspekti ulaska u bliski odnos, odnosno brak, a neki od mogućih gubitaka su: djelomičan ili potpun gubitak osobne slobode, nove obveze ili osobine partnera koje nam smetaju. Osim koristi koje brak donosi, u obzir treba uzeti i doživljaj osobe o vrsti odnosa koji smatra da zaslužuje, kao i o razini očekivanja od alternativne veze, odnosno o percepciji vjerojatnosti boljeg odnosa s nekim drugim (Aronson i sur., 2005). Walster, Walster i Berscheid (1978, prema Aronson i sur., 2005) nadograđuju teoriju socijalne razmjene uvođenjem koncepta jednakosti u vezi. Prema njihovoj teoriji jednakosti ljudi su najsretniji u odnosima u kojima su dobici i gubici koje osoba doživljava te njezini doprinosi zajedničkoj

vezi otprilike jednaki dobicima, gubicima i doprinosima druge osobe. Neravnoteža u tim odnosima doživljava se kao nepravedna nejednakost. Razlika između žena i muškaraca u percepciji pravednosti u vezi je značajna, a pritom žene doživljavaju odnos u vezi manje pravednim. Bartolac, Kamenov i Petrak (2011) proveli su istraživanje na 145 bračnih parova i dobili sljedeće rezultate koji ukazuju na postojanje spolnih razlika u percipiranoj pravednosti u braku. Zadovoljstvo raspodjelom obavljanja kućanskih poslova kao i raspodjelom financija kod žena je manje nego u muškaraca. Jedino su po pitanju donošenja odluka u vezi muškarci i žene jednako zadovoljni. Ukupno zadovoljstvo vezom također je veće u muškaraca nego u žena. Nadalje, rezultati istraživanja upućuju na to da je prevladavajuća uključenost u repetitivne kućanske poslove ili ispunjavanje potreba drugih, koja se ponajviše odnosi na žene koje nisu zaposlene izvan kuće, povezana s tjelesnim znakovima umora, psihološkim stresom, osjećajem nepravednosti, kao i lošijom kvalitetom bračnog života uz povećanje konflikata unutar braka (Coltrane, 2000; Bartley i sur., 2005). U današnje vrijeme u hrvatskim obiteljima žene još uvijek obavljaju većinu kućanskih poslova, neovisno o zaposlenosti, dobi i stupnju obrazovanja što može imati značajan utjecaj na percepciju pravednosti u braku (Kamenov i Jugović, 2009).

Pitanje pravednosti u braku izuzetno je važno, posebno u nekim razdobljima bračne veze, te može značajno odrediti njezinu ukupnu kvalitetu i zadovoljstvo pojedinih partnera. Iz perspektive prekida bračne veze kao procesa, a ne događaja, percepcija pravednosti može biti vrlo važna jer ocjena da je odnos s partnerom nepravedan može poslužiti kao opravdanje za daljnje povlačenje iz odnosa i tako dodatno pridonijeti nestabilnosti, a na kraju rezultirati i razvodom (Sprecher i Schwartz, 1994). Mnoštvo je istraživanja koja pokazuju da se zadovoljstvo vezom smanjuje nakon dolaska djeteta u obitelj i preuzimanjem roditeljskih uloga, i to osobito u percepciji žena. Budući da je u većini društava u odgoju djece majčina uloga puno važnija od očeve, žena je znatno opterećenija od muža pa je to vjerojatno razlog što žene percipiraju brak u tom razdoblju nepravednijim u odnosu na svoje muževe (Obradović i Čudina-Obradović, 1998). Lemme (1995; prema Ćubela Adorić i Lacković-Grgin, 2006) navodi da i u brakovima koji su prije bili skloni ravnopravnoj raspodijeli obaveza, nakon rođenja prvog djeteta dolazi do pomaka k tradicionalnoj podjeli uloga. Time se povećava nezadovoljstvo brakom, koje je obično izraženije kod žena koje takav odnos percipiraju nepravednim jer, između ostalog, osjećaju da zanemaruju vlastite potrebe.

Uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Konflikt je vrlo širok pojam, koji označava situaciju u kojoj postoje suprotna zbivanja i tendencije, ponašanja, emocije i slično. U psihologiji razlikujemo interindividualni od intraindividualnog konflikta, pri čemu se prvi očituje kao konflikt između dvoje ili više ljudi, a drugo kao konflikt unutar samog sebe (Petz, 2005). Međuljudski sukobi se neizbježno javljaju u situacijama međusobnih neslaganja dviju ili više strana koje uključuju različite interese ili vjerovanje da njihovi interesi ne mogu biti istovremeno zadovoljeni (Sladović Franz, 1999). Sukobi su sastavni dio svakog stabilnog partnerskog odnosa (Canary i sur., 2001), a njihova učestalost i način rješavanja uvelike utječu na zadovoljstvo i stabilnost odnosa (Notarius i sur., 1997; prema Blažeka-Kokorić, 2007). Sukobljavanje u braku ne mora uvijek biti destruktivno. Sposobnost konstruktivnog upravljanja konfliktima smatra se jednim od glavnih obilježja uspješne bliske veze (Ćubela Adorić, Kovač i Sulić, 2009). Određena ponašanja u partnerskom sukobu možemo definirati kao konstruktivna jer štite unapređuju i odnos, a druga kao destruktivna jer dovode do erozije odnosa (Ohbuchi i Kitanaka, 1991.).

Bračna stabilnost može se definirati kao veća ili manja vjerojatnost rastave u percepciji jednog ili obaju partnera. Logična pretpostavka o odnosu bračne kvalitete i bračne stabilnosti je da su brakovi u kojima su partneri zadovoljni ujedno i stabilni (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Međutim, Karney i Bradbury (1995) proveli su meta-analizu 110 longitudinalnih istraživanja i utvrdili su kako se pomoću bračne kvalitete može objasniti tek 25 % bračne stabilnosti na temelju čega su zaključili kako je bračna kvaliteta važna, ali ne i jedina odrednica bračne stabilnosti. Prethodna istraživanja pokazuju da za kvalitetno funkcioniranje veze nije toliko važna sama razina konflikata već više način rješavanja, odnosno upravljanja konfliktima. Jedno od njih provele su Ćubela Adorić, Kovač i Sulić (2009) u kojem su ispitale odnos između uspješnosti rješavanja bračnih konflikata i različitih aspekata kvalitete bračnog funkcioniranja. Rezultati su pokazali da je efikasnost rješavanja konflikata u razmjerno visokoj korelaciji s pokazateljima kvalitete bračnog funkcioniranja, uključujući bračnu usklađenost, zadovoljstvo i stabilnost, a pokazala se povezanom i s pokazateljima percipiranog slaganja s partnerom u različitim domenama poput intimnih odnosa, prisnosti, komunikacije i roditeljstva (Obradović i Čudina-Obradović, 2004). U jednom opsežnom istraživačkom projektu (tzv. ENRICH: *Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness*), koji se fokusirao na identificiranje različitih tipova brakova s obzirom na obrasce (ne)slaganja partnera u evaluaciji različitih domena bračnog funkcioniranja, utvrđeno je da stabilnost braka dosta varira ovisno o tipu braka (Olson i Fowers, 1993). Postoji pet tipova braka, međutim, parovi se ne mogu jednostavno svrstati u jedan od tih tipova, odnosno ta klasifikacija nije stabilna nego je moguće da tijekom različitih razdoblja svoga braka prelaze iz jednog tipa u

drugi. Prema analizama različitih tipova braka, visoka je razina konflikata karakteristika prvenstveno tzv. konfliktnoga ili disharmoničnoga tipa bračne veze (Ćubela Adorić, 2006). Parovi u konfliktnom tipu braka u osnovi su nezadovoljni mnogim aspektima odnosa, posebno onih koji se tiču partnerovih osobina i navika, komunikacije i rješavanja problema, seksualnih odnosa te aktivnosti u slobodno vrijeme. Naziva se konfliktnim upravo zbog toga što se par odlučuje na dugotrajno vezivanje unatoč navedenim brojnim poteškoćama (Ćubela Adorić i Lacković-Grgin, 2006). Postoje još vitalni, harmonični tradicionalni tipovi braka, a prema Olsonu i Fowersu (1993) postoji i devitalizirani tip kod kojeg se partneri ne slažu niti u jednom području i takav tip braka prethodi samom razvodu. Vitalnom tipu pripadaju oni parovi koji su generalno zadovoljni različitim aspektima bračne veze, i karakteristikama samog odnosa među partnerima kao i eksternalnim obilježjima poput načina provođenja slobodnog vremena, odnosa s prijateljima i širom obitelji i slično. Harmoničnom tipu pripadaju oni parovi koji veći naglasak stavljaju na unutarnju harmoniju, dok je njihovo slaganje u pogledu nekih pitanja više vezanih za budućnost ispod prosjeka. Kod tradicionalnog tipa braka parovi su relativno manje zadovoljni kvalitetom neposredne interakcije s partnerom, ali imaju realističnije gledanje na brak i najviše se, u odnosu na druge tipove braka, slažu po pitanju roditeljstva.

Levenson, Cartensen i Gottman (1994) su u svojem istraživanju zaključili kako postoje spolne razlike s obzirom na rješavanje bračnih konflikata. Muškarci su skloniji brzom okončavanju konfliktnih rasprava, odnosno, smirivanjem kad je razina konflikata niska i naglim povlačenjem kad je razina konflikata visoka. Autori to objašnjavaju time što su muškarci svjesniji visoke razine uzbuđenosti i teže je podnose nego žene stoga je nastoje reducirati povlačenjem iz konfliktnih situacija. Rezultati dobiveni na uzorku od 114 (izvan)bračnih parova pokazali su da su muškarci općenito zadovoljniji brakom od žena. Zadovoljniji su oni partneri koji svoje probleme češće rješavaju na konstruktivan način, rjeđe izbjegavaju raspravu te rjeđe koriste obrazac muškog zahtijevanja i ženskog povlačenja. Obrazac ženskog zahtijevanja i muškog povlačenja negativno je povezan sa zadovoljstvom muškaraca, ali nije povezan sa ženskim zadovoljstvom brakom. Uz to, rezultati su pokazali da egalitarni partneri češće konstruktivno rješavaju probleme. Partneri koji su tradicionalnijih stavova češće izbjegavaju raspravu te se njihovi sukobi češće svode na muško zahtijevanje promjene i žensko povlačenje (Pranjić, 2012).

Općeniti nalazi longitudinalnih istraživanja braka pokazuju da pozitivno vrednovane varijable (obrazovanje, zaposlenje, dobro ponašanje) imaju za posljedicu pozitivne ishode brakova, a negativno vrednovane varijable (neuroticizam, nesretno djetinjstvo i loše ponašanje)

dovode do negativnih ishoda braka (Karney i Bradbury, 1995.). Čudina-Obradović i Obradović (1988) istraživali su kakav je odnos obrazovanja i braka te su zaključili da je obrazovanje partnera prediktivno za stabilnost braka i to tako da se bračni partneri podjednakog obrazovanja rastaju rjeđe od partnera koji se razlikuju u stupnju obrazovanja. Rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na tendenciju povećanja kvalitete bračnih odnosa u starijoj dobi. Naime, početna visoka razina zadovoljstva brakom se postupno smanjuje i doseže relativno najnižu razinu u srednjoj dobi, nakon čega se ponovno povećava do umjerene pozitivne razine (Levenson, Cartensen i Gottman, 1994). Trajanje braka, samo po sebi, tek je aproksimativni pokazatelj kvalitete bračnoga funkcioniranja. Rezultati ranijih istraživanja odnosa između konflikata i trajanja veze nisu konzistentni. Međutim, neka istraživanja sugeriraju da su u prvim godinama braka konflikti intenzivniji i češći te da se partneri tijekom tog razdoblja trude konstruktivnije upravljati svojim konfliktima. No, ako u tome ne uspiju, vraćaju se starim, destruktivnim obrascima upravljanja konfliktima što uglavnom ima negativne posljedice na samu stabilnost braka (Feeney i Noller, 1990). Twenge, Campbell i Foster (2003) provode meta-analizu i pronalaze da partneri koji imaju djecu izvještavaju o nižem zadovoljstvu vezom u odnosu na one bez djece, s tim da je efekt značajno veći kod žena. Također, postoji negativna korelacija između zadovoljstva vezom i broja djece što znači da se zadovoljstvo vezom smanjuje povećanjem broja djece. Obradović i Čudina-Obradović (2001) su za Zagreb i Zagrebačku županiju dobili slične rezultate. Utvrđene su značajne razlike u bračnoj kvaliteti između supružnika koji su roditelji i supružnika koji nisu roditelji, ali nije utvrđena značajna razlika između onih s različitim brojem djece. Valja uzeti u obzir i istraživanja koja pokazuju da se zadovoljstvo vezom ne smanjuje rođenjem djeteta kod svih parova (Wright, Henggeler i Craig, 1986), što znači da u nekim vezama postoje čimbenici otpornosti prema smanjenju zadovoljstva vezom. Istraživanja provedena u Americi pokazuju da je, nakon što se kontrolira trajanje braka, dob ulaska u brak i stupanj obrazovanja, stopa razvoda kod parova koji nemaju djece gotovo 40% veća u odnosu na parove koji imaju jedno dijete i oko 60% veća u odnosu na parove koji imaju dvoje djece (Mihajlović, 2007).

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj

Cilj ovog istraživanja je ispitati odnos bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te određenih sociodemografskih faktora i obilježja braka.

Problemi

1. Utvrditi relativni doprinos bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora (dobi, zaposlenosti, obrazovanja) te obilježja braka (trajanje braka i broj djece) u objašnjenju percipirane pravednosti u braku.
2. Utvrditi relativni doprinos sociodemografskih faktora (dobi, zaposlenosti, obrazovanja), obilježja braka (trajanje braka i broj djece), bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku objašnjenju uspješnosti rješavanja bračnih konflikata.
3. Ispitati postoje li spolne razlike u bračnom lokusu kontrole, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te u percipiranoj pravednosti u braku.

Hipoteze

H1: Očekuje se da će bračni lokus kontrole, sociodemografski faktori (dob, zaposlenost, obrazovanje) te obilježja braka (trajanje braka i broj djece) značajno doprinijeti objašnjenju varijance percipirane pravednosti u braku. Očekuje se da će najznačajniji prediktori biti obilježja braka.

H2: Očekuje se da će bračni lokus kontrole, percipirana pravednost u braku, sociodemografski faktori (dob, zaposlenost, obrazovanje) te obilježja braka (trajanje braka i broj djece) značajno doprinijeti objašnjenju varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Očekuje se da će najznačajniji prediktori biti trajanje braka i bračni lokus kontrole.

H3: Očekuje se statistički značajna razlika između muškaraca i žena u bračnom lokusu kontrole, percipiranoj pravednosti u braku te uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Očekuje se da će muškarci češće imati unutrašnji bračni lokus kontrole, a žene vanjski bračni lokus kontrole. Očekuje se da će muškarci u odnosu na žene procijeniti rješavanje bračnih konflikata uspješnijim. Očekuje se da će muškarci biti skloni pozitivnijoj ocjeni pravednosti odnosa sa svojom partnericom.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovao 101 bračni par ($N=202$) u dobi od 20 do 55 godina ($M=34,53$; $SD=9,596$) kojima je to prvi brak. Prosječno trajanje braka bilo je 9,03 godina, pri čemu je minimalno trajanje braka bilo 1 godinu, a maksimalno 35 godina. Sudionici su se razlikovali s obzirom na to imaju li zajedničku djecu ili ne, pri čemu 35,6% sudionika nema zajedničku

djecu, 30,7% ih ima jedno zajedničko dijete, a 33,7% dvoje ili više zajedničke djece. Razlikuju su se i po stupnju obrazovanja, pri čemu 3,0% sudionika ima završenu osnovnu školu, 55,00 % sudionika ima završenu srednju školu, 22,7% sudionika ima višu stručnu spremu, odnosno završen preddiplomski studij, a 19,3% sudionika ima završen diplomski studij, specijalizaciju ili doktorat. Osim toga, sudionici su se razlikovali i po radnom statusu, pri čemu je ukupno 68,2% sudionika zaposleno (54,5% žena je zaposleno), 22,8% sudionika je nezaposleno, 5,0 % sudionika je umirovljeno, a 4,0 % sudionika su studenti. Tijekom prikupljanja sudionika nekolicina parova odbila je sudjelovati u istraživanju, uglavnom navodeći kao razlog nedostatak vremena, dok su dva para najprije pristala sudjelovati, a kasnije se nisu odazvali pozivu. Osim toga, bilo je i pet slučajeva u kojima je jedan partner naveo kako je on/ona voljan sudjelovati u istraživanju dok drugi partner nije te stoga nisu uključeni u uzorak.

Instrumenti

U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti:

Upitnik o sociodemografskim podacima kojim su prikupljeni podaci o spolu, dobi, obrazovanju, zaposlenosti, trajanju braka u godinama te podaci o tome imaju li zajedničke djece s partnerom i o broju djece ukoliko ih imaju.

Skala bračnog lokusa kontrole (Macuka, 2006) predstavlja adaptirani oblik **MLOC** skale (The Marital Locus of Control Scale; Miller, Lefcourt i Ware, 1983, prema Robinson, Shaver i Wrightsman, 1991). Namijenjena je ispitivanju vjerovanja o internalnoj i eksternalnoj kontroli bračnog zadovoljstva. Skala je nakon provedenih statističkih analiza skraćena sa izvorne 44 čestice na 34 čestice te se rezultati grupiraju u dvije nezavisne subskale (internalnost i eksternalnost) čiji se rezultati odvojeno interpretiraju. Ispitanik odgovara tako da procjenjuje stupanj svog slaganja s pojedinom tvrdnjom na skali Likertova tipa od 6 stupnjeva (od 1 - u potpunosti se slažem do 6 - u potpunosti se ne slažem). Ukupan rezultat računa se posebno za indeks eksternalnosti i posebno za indeks internalnosti zbrojem procjena pojedinih čestica. Dobiveni koeficijenti pouzdanosti modificirane skale na hrvatskom uzorku iznose $\alpha = .774$ za faktor internalnosti, te $\alpha = .773$ za faktor eksternalnosti.

Muške i ženske verzije *Skale uspješnosti rješavanja bračnih konflikata* (Ćubela Adorić i Kovač, 2010) koja je konstruirana s ciljem mjerenja percipirane efikasnosti rješavanja konflikata u odnosu s bračnim partnerom. Skala sadrži devet tvrdnji. Pet je tvrdnji formulirano pozitivno, odnosno u smjeru percepcije efikasnoga rješavanja konflikata s bračnim partnerom, dok četiri tvrdnje reflektiraju negativnu ocjenu načina na koji partneri funkcioniraju u ovoj domeni. Stupanj slaganja s pojedinim tvrdnjama ispitanik procjenjuje na skali od -3 (potpuno

netočno) do +3 (potpuno točno). Ukupan rezultat na skali određuje se kao prosječna vrijednost procjena na pripadajućim česticama tako da se teoretski raspon rezultata na skali kreće između 1 i 7. Zato prije izračunavanja ukupnoga rezultata procjene treba bodovati od 1 do 7, vodeći računa da smjer bodovanja bude konzistentan za sve tvrdnje. Veći rezultat na skali znači veću percipiranu efikasnost rješavanja konflikata. Vrijednosti Cronbach alpha koeficijenta su se kretale između $\alpha = .79$ (primjena I) i $\alpha = .92$ (primjena III).

Muške i ženske verzije *Skale percipirane pravednosti u braku* (Ćubela Adorić, 2006) koja je dio *Upitnika percepcije kvalitete bračnog odnosa* (UPKBO, Ćubela Adorić i Jurević, 2006). Skala sadrži 11 tvrdnji koje izražavaju različite ocjene pravednosti odnosa s partnerom, uključujući pravednost međusobne podjele obveza i odgovornosti te jednakost partnera glede omjera između uloga u bračnu vezu i dobiti iz nje. Sudionik navedene tvrdnje procjenjuje na skali od 7 stupnjeva; od -3 do +3 pri čemu -3 označava da je tvrdnja „potpuno netočna“, a +3 da je tvrdnja „potpuno točna“. Pri bodovanju se procjene kodiraju od 1 do 7. Ukupan rezultat na skali određuje se kao prosječna vrijednost procjena na svim česticama, pa se teorijski raspon rezultata kreće između 1 i 7. Pritom veći rezultat ukazuje na veću percipiranu pravednost odnosa s partnerom (Ćubela Adorić i Mičić, 2010; prema Tucak-Junaković, 2010). Vrijednosti Cronbach alpha koeficijenata u dvjema primjenama su zadovoljavajuće visoke (kreću se od $\alpha = .85$ do $\alpha = .95$)

Postupak

U istraživanju je korištena metoda snježne grude kao način prikupljanja sudionika. Prikupljanje podataka obavljeno je istovremeno s oba člana para koji su ispunjavali upitnike svatko za sebe, uz kontrolu eksperimentatora. Sudionicima je prije samog istraživanja pročitana uputa, koju su sudionici dobili i u pismenom obliku, u kojoj im je objašnjeno kako studentica Filozofskog fakulteta u Osijeku provodi istraživanje u svrhu izrade diplomskog rada. U uputi im je navedeno da je istraživanje dobrovoljno te da sudionici mogu odustati u bilo kojem trenutku. Eksperimentator im je naglasio povjerljivost i anonimnost podataka te da će se podatci koristiti isključivo u znanstvene svrhe te da od istraživanja mogu odustati u bilo kojem trenutku, ukoliko to poželevu. Osim toga, eksperimentatorica je zamolila sudionike da odgovaraju iskreno te da upitnik ispunjavaju samostalno, odnosno da se ne dogovaraju s partnerom/partnericom što je zapravo kontrolirano samom prisutnošću eksperimentatora. Nadalje, sudionicima je u uputi pojašnjeno da će se podatci obrađivati grupno, odnosno da se njihovi individualni rezultati neće posebno analizirati. Također je navedeno da nigdje ne pišu svoje ime i prezime. Sudionici su dobili uputu da formiraju šifru na sljedeći način: drugo slovo imena partnerice, drugo slovo

imena partnera, mjesec rođenja partnerice, mjesec rođenja partnera, pri čemu mjesec rođenja trebaju napisati brojkama (mjesece od siječnja do rujna u obliku 01, 02, 03...). Dakle, svaki par ima svoju zajedničku šifru koja će se sastojati od šest znakova (dva slova i četiri brojke). Nakon završetka ispunjavanja upitnika parovi su priložili upitnike u omotnice kako bi se osigurala veća anonimnost. Redoslijed ispunjavanja upitnika bio je sljedeći: *Upitnik osnovnih sociodemografskih podataka sudionika, Skala bračnog lokusa kontrole, Skala percipirane pravednosti u braku te Skala uspješnosti rješavanja bračnih konflikata*. Vrijeme koje je bilo potrebno za ispunjavanje upitnika bilo je različito, ali je u prosjeku trajalo od 10 do 25 minuta. Podatci prikupljeni istraživanjem obrađeni su programskim paketom za statističku obradu – IBM SPSS 21.0.

Rezultati

Testiranje preduvjeta za korištenje parametrijskih postupaka

Kako bi se provjerilo postojanje preduvjeta za korištenje parametrijskih statističkih postupaka, prije obrade podataka provjerena je normalnost distribucija rezultata na skalama bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku i uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Kolmogorov – Smirnovljevim testom utvrđeno je da su i za muške i za ženske sudionike distribucije rezultata na skalama percipirane pravednosti u braku, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te na subskali internalnog bračnog lokusa kontrole normalne (K-S vrijednosti su u rasponu od 0,050 do 0,088; $p > ,05$). Na muškim sudionicima distribucija rezultata na subskali eksternalnog bračnog lokusa kontrole je normalna (K-S = 0,049; $p > ,05$) dok na ženskim sudionicima distribucija rezultata na toj subskali je na granici normalnosti (K-S = 0,087; $p = 0,056$). Za varijable dob, stupanj obrazovanja, radni status, broj djece te trajanje braka odstupanje od normalne distribucije je statistički značajno (K-S vrijednosti su u rasponu od ,161 do ,487; $p < ,01$). Vizualnom inspekcijom rezultata na temelju histograma i Q-Q dijagrama utvrđeno je da odstupanja od normalne distribucije nisu velika, odnosno da rezultati imaju tendenciju normalne distribucije. Može se pretpostaviti da to razumno odstupanje od normalne distribucije neće imati značajne posljedice na rezultate koji će se utvrditi (Petz,1997). U skladu s navedenim za obradu rezultata korišteni su parametrijski postupci.

Deskriptivna statistika

Nakon testiranja normalnosti distribucija, izračunate su aritmetičke sredine, standardne devijacije, minimalne i maksimalne vrijednosti te pouzdanost za subskale eksternalnog i

internalnog bračnog lokusa kontrole, percipiranu pravednost u braku te uspješnost rješavanja bračnih konflikata. Također su izračunate razlike između rezultata koje postižu muški i ženski sudionici. Rezultati su prikazani u tablici 1.

Tablica 1. Deskriptivna statistika i pouzdanost za varijable eksternalni bračni lokus kontrole, internalni bračni lokus kontrole, percepciju pravednosti u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Žene						Muškarci					
Varijabla	<i>min.</i>	<i>max.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	α	<i>min.</i>	<i>max.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	α	<i>Teorijski raspon</i>
BLK_ekst	29	74	53,5545	10,34551	,804	28	82	53,15	10,075	,809	27-104
BLK_int	20	64	35,4059	7,16823	,763	21	52	36,19	6,094	,656	20-68
PPUB	1	7	5,327	0,997	,702	1	7	5,298	0,921	,683	1-7
URBK	1	7	4,896	0,977	,812	1	7	4,91	1,0768	,835	1-7

Napomena. * $p < ,05$; * * $p < ,01$. BLK_int-internalni bračni lokus kontrole; BLK_ekst-eksternalni bračni lokus kontrole; PPUB-percipirana pravednost u braku.;URBK-uspješnost rješavanja bračnih konflikata.

Tablica 2. Frekvencije i postotci ženskih i muških sudionika s obzirom na stupanj obrazovanja

	Žene		Muškarci	
	<i>Frekvencije</i>	<i>Postotci (%)</i>	<i>Frekvencije</i>	<i>Postotci (%)</i>
Završena osnovna škola	5	5,0	1	1,0
Završena srednja škola	51	50,5	61	60,4
Završen preddiplomski/stručni studij	24	23,8	22	21,8
Završen diplomski studij/doktorat	21	20,8	17	16,8

Povezanost među varijablama

Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme, prije provođenja daljnjih analiza izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije u svrhu provjere povezanosti subskali bračnog lokusa kontrole, odnosno internalnog i eksternalnog bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku te uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Dobiveni koeficijenti korelacije prikazani su u tablici 2.

Tablica 3. Interkorelacije varijabli mjerenih u istraživanju na muškim sudionicima.

Napomena. * $p < ,05$; * * $p < ,01$. BLK_int-internalni bračni lokus kontrole; BLK_ekst-eksternalni

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.PPUB	-	,664**	-,401**	,468**	,035	,074	,117	,147
2.URBK		-	-,414**	,517**	,118	,125	,030	,124
3. BLK_int			-	-,075	-,009	,118	-,114	,008
4.BLK_ekst				-	,105	,118	,151	,221*
5.Dob					-	,882**	-,086	,282**
6.Trajanje braka						-	-,125	,361**
7.Stupanj obrazovanja							-	,020
8. Radni status								-

bračni lokus kontrole; URBK-uspješnost rješavanja bračnih konflikata; PPUB-percipirana pravednost u braku.

Tablica 4. Interkorelacije varijabli mjerenih u istraživanju na ženskim sudionicima

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.PPUB	-	,400**	-,151	,365**	-,065	-,001	,097	,082
2.URBK		-	-,320**	,494**	-,097	-,048	,234*	,022
3. BLK_int			-	,102	,117	,122	-,026	,102
4.BLK_ekst				-	-,073	-,110	,383**	,047
5.Dob					-	,907**	-,300**	-,189
6.Trajanje braka						-	,392**	-,100

7. Stupanj obrazovanja	-	-,169
8. Radni status		-

*Napomena. * $p < ,05$; * * $p < ,01$. BLK_int-internalni bračni lokus kontrole; BLK_ekst-eksternalni bračni lokus kontrole; URBK-uspjehnost rješavanja bračnih konflikata; PPUB-percipirana pravednost u braku.*

Pearsonovi koeficijenti korelacije, prikazani u tablici 2 i tablici 3 ukazuju na statističku značajnu slabu pozitivnu povezanost između radnog statusa i eksternog bračnog lokusa kontrole na muškim sudionicima dok takva povezanost nije pronađena kod sudionica. Nadalje, na muškim članovima para rezultati ukazuju na statističku značajnu slabu negativnu povezanost između internog lokusa kontrole i uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te na statističku značajnu umjerenu pozitivnu povezanost između eksternog lokusa kontrole i uspješnosti rješavanja bračnog lokusa kontrole. Na muškim članovima para rezultati ukazuju na statistički značajnu negativnu povezanost između internog lokusa kontrole i percipirane pravednosti u braku te na statistički značajnu pozitivnu povezanost između eksternog lokusa kontrole i percipirane pravednosti u braku. Na ženskim članovima para se interni bračni lokus kontrole pokazao statistički značajno negativno povezan samo s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata, dok između internog bračnog lokusa kontrole i percipirane pravednosti u braku nije pronađena povezanost. Eksterni bračni lokus kontrole pokazao se statistički značajno pozitivno povezan s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata i s percipiranom pravednošću u braku. I kod muškaraca i kod žena rezultati ukazuju na statistički značajnu pozitivnu povezanost percipirane pravednosti u braku s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata. Kod žena se stupanj obrazovanja pokazao statistički značajno pozitivno povezan s eksternim bračnim lokusom kontrole te s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata dok kod muških članova para takve povezanosti nisu pronađene.

Percipirana pravednost u braku

Kako bi se utvrdio relativni doprinos bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora (dob, radni status, stupanj obrazovanja) te broja djece i trajanja braka u objašnjenju percipirane pravednosti u braku provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize, posebno na ženskim i na muškim članovima para. U analizi su kao prediktori uključeni interni bračni lokus kontrole, eksterni bračni lokus kontrole, sociodemografski faktori (dob, radni status, stupanj obrazovanja) te obilježja braka (trajanje braka i roditeljstvo/broj djece), a kao kriterij percipirana pravednost u braku, posebno na muškim i na ženskim partnerima. Multikolinearnost označava kako su dvije ili više prediktorskih varijabli u visokim (potpunim) korelacijama; ona

se može javiti i ukoliko nema dovoljno podataka za procjenu regresijskih parametara. U skladu s korelacijskom matricom, koja upućuje na umjerene interkorelacije varijabli, faktor povećanja varijance (VIF), čije se vrijednosti kreću u rasponu od 1,028 do 1,198 i tolerancija, čije se vrijednosti kreću u rasponu od ,835 do ,973 upućuju na to da ne postoji multikolinearnost među varijablama. Naime, VIF vrijednosti iznad 10 (Myers, 1990; prema Field, 2005) i vrijednosti tolerancije ispod ,200 (Menard, 1995; prema Field, 2005) upućuju na mogućnost postojanja multikolinearnosti.

Tablica 5. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa sociodemografskim faktorima, obilježjima braka te bračnim lokusom kontrole kao prediktorima percipirane pravednosti u braku na ženskim članovima para.

Korak	Prediktor	B	β	T	ΔR	F	R	R ²
1	Broj djece	-1,160	-,089	-,602				
	Radni status	1,123	,081	,766				
	Trajanje braka	,495	-,457**	1,702	,049	,971	,221	,049
	Dob	-,423	-,360**	-1,464				
	Stupanj obrazovanja	1,855	,149	1,319				
2	Broj djece	-1,217	-,093	-,679				
	Radni status	,723	,052	,521				
	Trajanje braka	,516	,477**	1,909				
	Dob	-,446	-,380**	-1,658	,147	8,530**	,443	,196
	Stupanj obrazovanja	-,064	-,005	-,045				
	Internalni lokus kontrole	-,253	-,166	-1,751				
	Eksternalni lokus kontrole	,402	,380**	3,730				

Napomena. ** $p < ,01$.

Na temelju Pearsonovih koeficijenta korelacije iz tablice 3 na ženskim članovima para se samo eksternalni bračni lokus kontrole pokazao statistički značajno povezanim s percipiranom pravednošću u braku. Rezultati prikazani u tablici 4 pokazuju kako na ženskim članovima para sociodemografski faktori te obilježja braka objašnjavaju 4,9 % varijance percipirane pravednosti u braku ($F=,971$, $p>,01$) pri čemu se značajnim negativnim prediktorom pokazala dob, a značajnim pozitivnim prediktorom trajanje braka. Nakon što su u drugi blok hijerarhijske regresijske analize dodane varijable eksternalni bračni lokus kontrole i internalni bračni lokus kontrole, pokazalo se kako sociodemografski faktori, obilježja braka i bračni lokus kontrole (internalni i eksternalni) objašnjavaju 19,6% varijance percipirane pravednosti u braku ($F=8,530$, $p<,01$) pri čemu su se statistički značajnim pozitivnim prediktorima pokazali trajanje braka i eksternalni lokus kontrole, a statistički značajnim negativnim prediktorom pokazala se dob.

Tablica 6. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa sociodemografskim faktorima, obilježjima braka te bračnim lokusom kontrole kao prediktorima percipirane pravednosti u braku na muškim članovima para.

Korak	Prediktor	B	β	T	ΔR	F	R	R ²
1	Broj djece	1,486	,124	,802				
	Radni status	2,017	,143	1,290				
	Trajanje braka	,067	,068	,274	,046	,916	,215	,046
	Dob	-,140	-,134	-,627				
	Stupanj obrazovanja	1,816	,140	1,354				
2	Broj djece	,899	,074	,573				
	Radni status	,985	,070	,742				
	Trajanje braka	,001	,001	,003				
	Dob	-,083	-,080	-,448	,314	22,850**	,600	,360
	Stupanj obrazovanja	-,268	,021	,236				
	Internalni lokus kontrole	-,603	-,370**	-				
	Eksternalni lokus kontrole	,410	,421**	4,391				
				4,827				

Napomena. ** $p < ,01$.

Na temelju Pearsonovih koeficijenta korelacije iz tablice 2 na muškim članovima para statistički značajno pozitivno povezanim s percipiranom pravednošću u braku pokazao se eksternalni bračni lokus kontrole dok se internalni bračni lokus kontrole pokazao statistički značajno negativno povezanim s percipiranom pravednošću u braku. Rezultati prikazani u tablici 5 pokazuju kako na muškim članovima para sociodemografski faktori te obilježja braka objašnjavaju 4,6 % varijance percipirane pravednosti u braku ($F=,916$, $p>,01$) pri čemu se nijedan od prediktora nije pokazao statistički značajnim. Nakon što su u drugi blok hijerarhijske regresijske analize dodane varijable eksternalni bračni lokus kontrole i internalni bračni lokus kontrole, pokazalo se kako sociodemografski faktori, obilježja braka i bračni lokus kontrole (internalni i eksternalni) objašnjavaju 36,0 % varijance percipirane pravednosti u braku ($F=22,850$, $p<,01$) pri čemu je statistički značajni pozitivni prediktor eksternalni lokus kontrole, a statistički značajnim negativni prediktor internalni lokus kontrole.

Uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Kako bi se utvrdio relativni doprinos sociodemografskih faktora (dobi, zaposlenosti, obrazovanja), obilježja braka (broja djece i trajanja braka), bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku u objašnjenju uspješnosti rješavanja bračnih konflikata provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize, posebno na ženskim i muškim članovima para. U analizi su kao prediktori uključeni internalni bračni lokus kontrole, eksternalni bračni lokus kontrole, sociodemografski faktori (dob, radni status, stupanj obrazovanja), obilježja

braka (trajanje braka i roditeljstvo/broj djece) te percipirana pravednost u braku, a kao kriterij uspješnost rješavanja bračnih konflikata. U skladu s korelacijskom matricom, koja upućuje na umjerene interkorelacije varijabli, faktor povećanja varijance (VIF), čije se vrijednosti kreću u rasponu od 1,028 do 1,198 i tolerancija, čije se vrijednosti kreću u rasponu od ,835 do ,973 upućuju na to da ne postoji multikolinearnost među varijablama. Naime, VIF vrijednosti iznad 10 (Myers, 1990; prema Field, 2005) i vrijednosti tolerancije ispod ,200 (Menard, 1995; prema Field, 2005) upućuju na mogućnost postojanja multikolinearnosti.

Tablica 7. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa sociodemografskim faktorima, obilježjima braka, bračnim lokusom kontrole te percipiranom pravednošću kao prediktorima uspješnosti rješavanja bračnih konflikata na ženskim članovima para.

Korak	Prediktor	<i>B</i>	β	<i>T</i>	ΔR	<i>F</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²
1	Broj djece	-1,187	-,114	-,785				
	Radni status	-,077	-,007	-,067				
	Trajanje braka	,427	-,492**	1,871	,089	1,86	,299	,089
	Dob	-,366	-,389**	-				
	Stupanj obrazovanja	2,662	,267**	1,616				
				2,411				
2	Broj djece	-1,102	-,105	-,890				
	Radni status	-,411	-,037	-,429				
	Trajanje braka	,387	,445**	2,034				
	Dob	-,319	-,339**	-	,323	16,834**	,642	,412
				1,694				
	Stupanj obrazovanja	,769	,077	,787				
	Internalni lokus kontrole	-,365	-,297**	-				
	Eksternalni lokus kontrole	,356	,418**	3,599				
	Percipirana pravednost u braku	,137	,171	4,460				
				1,919				

Napomena. ** $p < ,01$.

Na temelju Pearsonovih koeficijenta korelacije iz tablice 3 na ženskim članovima para eksternalni bračni lokus kontrole te percipirana pravednost u braku pokazali su se statistički značajno umjereno pozitivno povezanim s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata dok se internalni bračni lokus kontrole pokazao kao statistički značajno negativno povezanim sa uspješnošću rješavanja bračnih konflikata. Rezultati prikazani u tablici 6 pokazuju kako na ženskim članovima para sociodemografski faktori te obilježja braka objašnjavaju 8,9% varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata ($F=1,862$, $p>,01$) pri čemu se značajnim negativnim prediktorom pokazala dob, a značajnim pozitivnim prediktorima trajanje braka i stupanj obrazovanja. Nakon što su u drugi blok hijerarhijske regresijske analize dodane varijable eksternalni bračni lokus kontrole i internalni bračni lokus kontrole te percipirana

pravednost u braku pokazalo se kako sociodemografski faktori, obilježja braka, bračni lokus kontrole (internalni i eksternalni) te percipirana pravednost u braku objašnjavaju 41,2% varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata ($F=16,834$, $p<,01$) pri čemu su se statistički značajnim pozitivnim prediktorima pokazali trajanje braka i eksternalni lokus kontrole, a statistički značajnim negativnim prediktorima pokazala se dob i internalni bračni lokus kontrole. Stupanj obrazovanja pokazao se značajnim pozitivnim prediktorom samo u prvom bloku hijerarhijske regresijske analize para što može upućivati na postojanje medijacije.

Tablica 8. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa sociodemografskim faktorima, obilježjima braka, bračnim lokusom kontrole te percipiranom pravednošću kao prediktorima uspješnosti rješavanja bračnih konflikata na muškim članovima para.

Korak	Prediktor	<i>B</i>	β	<i>T</i>	ΔR	<i>F</i>	<i>R</i>	R^2
1	Broj djece	-,011	-,001	-,066	,025	,482	,157	,025
	Radni status	1,208	,089	,798				
	Trajanje braka	,056	,059	,235				
	Dob	,045	,045	,206				
	Stupanj obrazovanja	,486	,039	,374				
2	Broj djece	-1,135	-,099	-,906	,528	36,018**	,743	,552
	Radni status	-,437	-,032	-,408				
	Trajanje braka	,005	-,005	-,031				
	Dob	,137	,137	,914				
	Stupanj obrazovanja	-1,315	-,106	-				
	Internalni lokus kontrole	-,341	-,219	1,437				
	Eksternalni lokus kontrole	,291		-				
	Percipirana pravednost u braku	,430	,312**	2,808				
				3,801				
			,449**	5,148				

Napomena. ** $p<,01$.

Na temelju Pearsonovih koeficijenta korelacije iz tablice 2 na muškim članovima para stupanj obrazovanja, eksternalni bračni lokus kontrole te percipirana pravednost u braku pokazali su se statistički značajno pozitivno povezanim s uspješnošću rješavanja bračnih konflikata dok se internalni bračni lokus kontrole pokazao kao statistički značajno negativno povezanim sa uspješnošću rješavanja bračnih konflikata. Rezultati prikazani u tablici 7 pokazuju kako na muškim članovima para sociodemografski faktori te obilježja braka objašnjavaju 2,5% varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata ($F=,482$, $p>,01$) pri čemu se nijedan od prediktora nije pokazao značajnim. Nakon što su u drugi blok hijerarhijske regresijske analize dodane varijable eksternalni bračni lokus kontrole i internalni bračni lokus kontrole te percipirana pravednost u braku pokazalo se kako sociodemografski faktori, obilježja braka, bračni lokus kontrole (internalni i eksternalni) te percipirana pravednost u braku objašnjavaju

55,2% varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata ($F=14,142$, $p<,01$) pri čemu su se statistički značajnim pozitivnim prediktorima pokazali samo eksternalni lokus kontrole i percipirana pravednost u braku.

Spolne razlike s obzirom na bračni lokus kontrole, percipiranu pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Kako bi se odgovorilo na treći problem, odnosno kako bi se ispitale spolne razlike s obzirom na bračni lokus kontrole, percipiranu pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata, provedena su 4 t-testa za nezavisne uzorke.

Tablica 9. Rezultati tri t-testa za nezavisne uzorke za varijable internalnog i eksternalnog bračnog lokusa kontrole, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te jedan t-test za zavisne uzorke za varijablu percipirane pravednosti u braku.

Varijable	$M_{\text{muškarci}}$	$M_{\text{žene}}$	t-vrijednost	Ss	p
BLK_int	36,1485	35,4059	,787	200	,140
BLK_ekst	53,2772	53,5545	-,190	200	,899
PPUB	5,298	5,327	-,196	200	,774
URBK	4,91	4,896	,000	200	,203

Napomena. $M_{\text{muškarci}}$ -aritmetička sredina muških članova para; $M_{\text{žene}}$ - aritmetička sredina ženskih članova para; ss-stupnjevi slobode; p-razina značajnosti; BLK_int-internalni bračni lokus kontrole; BLK_eks-eksternalni bračni lokus kontrole; PPUB-percipirana pravednost u braku; URBK-uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Analizirajući rezultate t-testa za nezavisne uzorke prikazane u tablici 8 može se zaključiti kako nema statističke značajne razlike između muškaraca i žena u varijablama internalnog i eksternalnog bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku te uspješnosti rješavanja bračnih konflikata.

Rasprava

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati odnos bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku, uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te određenih sociodemografskih faktora i obilježja braka.

Percipirana pravednost u braku

Prvi problem ovog istraživanja bio je utvrditi relativni doprinos bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora (dobi, zaposlenosti, obrazovanja) te roditeljstva (broja djece) i trajanja braka u objašnjenju percipirane pravednosti u braku. Na temelju spoznaja prethodnih istraživanja očekivalo se da će bračni lokus kontrole, sociodemografski faktori (spol,

zaposlenost, obrazovanje) te obilježja braka (roditeljstvo-broj djece i trajanje braka) značajno doprinijeti objašnjenju varijance percipirane pravednosti u braku pri čemu će najznačajniji prediktori biti sociodemografski faktori. Hipoteza je djelomično potvrđena.

Naime, u objašnjenju percipirane pravednosti u braku kod ženskih članova para u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize značajnim negativnim prediktorom pokazala se dob, a značajnim pozitivnim prediktorom trajanje braka. U drugom koraku pokazalo se kako prediktori objašnjavaju 19,6 % ukupne varijance pri čemu su se statistički značajnim pozitivnim prediktorima pokazali trajanje braka i eksternalni lokus kontrole, a statistički značajnim negativnim prediktorom pokazala se dob. Dakle, kod ženskih članova para dob se pokazala statistički značajnim negativnim prediktorom što nije u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Ćubela Adorić i sur., 2006; Jurević, 2007) u kojima je dobivena značajna, ali niska negativna povezanost trajanja braka i percipirane pravednosti u braku, i to samo na muškim sudionicima. Moguće objašnjenje ovog nalaza mogla bi biti činjenica da s trajanjem veze ženina vrijednost kao partnerice opada (jer je mladost bitan dio njezine tržišne vrijednosti), što kod muškaraca nije slučaj, te joj se smanjuje mogućnost ostvarivanja alternativne veze što može imati dvostruki učinak na percipiranu pravednost u braku. Naime, kako je u brak već mnogo uložila, pravednost odnosa će procjenjivati većom da bi opravdala ta ulaganja. No, s druge strane, što je žena dulje u braku, moguće je da ima više obaveza koje je teško uskladiti budući da ih je u uzorku većina zaposlena, a i s duljinom braka raste i broj djece što može imati utjecaj na njezin doživljaj pravednosti u vezi (Tadinac i sur., 2005).

Kod muških članova para statistički značajnim pozitivnim prediktorom pokazao se eksternalni lokus kontrole, dok je statistički značajni negativni prediktor internalni lokus kontrole. Dakle, i kod žena i kod muškaraca, eksternalni bračni lokus kontrole pokazao se pozitivnim prediktorom percipirane pravednosti u braku. Osobe s eksternalnim lokusom kontrole imaju pasivniji stav prema raspodjeli obaveza i braku općenito, a uzroke (ne)pravednosti pripisuju vanjskim faktorima kao što su sreća, slučaj, sudbina ili moćni drugi (Brnić, 2002). Budući da smatraju kako malo mogu utjecati na tu raspodjelu, a u brak su ionako već puno uložili, prihvaćaju ju onakvu kakva je i samim time je percipiraju pravednom, iako ona to možda realno i nije. Ovakvi rezultati ukazuju na to da ljudi percipiraju svoj brak pravednijim ukoliko vjeruju da su uzroci toj pravednosti nekontrolabilni, odnosno da nešto izvana više djeluje na njihov odnos nego oni sami. U prilog tome je koncept pozitivne iluzije kojeg su predstavili Taylor i Brown (1988) kao kontrast tradicionalnim shvaćanjima prema kojima su se točne percepcije realiteta smatrale ključnima za mentalno zdravlje. Štoviše, oni tvrde da takve iluzije prevladavaju u normalnoj ljudskoj kogniciji i korisne su za mentalno zdravlje. Oni ne

ograničavaju koncept pozitivne iluzije na samopercepciju, već ga proširuju i na tzv. iluziju uzdizanja drugih, odnosno da viđenje značajnih drugih u pozitivnom svjetlu pomaže održanju pozitivne slike o sebi. Kod žena se eksternalni bračni lokus kontrole pokazao značajnijim nego kod muškaraca što se može objasniti činjenicom da je u uzorku više žena nego muškaraca nezaposleno, dakle, one imaju manje alternativa izvan braka ponajprije zbog financijske nesamostalnosti te stoga smatraju kako one same mogu manje utjecati na raspodjelu obaveza u svome braku.

Uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Drugi problem ovog istraživanja bio je utvrditi relativni doprinos sociodemografskih faktora (spola, zaposlenosti, obrazovanja), obilježja braka (broja djece i trajanja braka), bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku u objašnjenju uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Na temelju spoznaja prethodnih istraživanja očekivalo se da će bračni lokus kontrole, percipirana pravednost u braku, sociodemografski faktori te obilježja braka značajno doprinijeti objašnjenju varijance uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Pritom se očekivalo da će najznačajniji prediktori biti obilježja braka i bračni lokus kontrole.

Hipoteza je djelomično potvrđena. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize na ženskim članovima para pozitivnim prediktorima pokazali su se trajanje braka i stupanj obrazovanja, a negativnim dob. U drugom koraku prediktori objašnjavaju 41,2 % varijance, a značajnim pozitivnim prediktorima pokazali su se trajanje braka i eksternalni lokus kontrole, a negativnim dob i internalni lokus kontrole. Stupanj obrazovanja pokazao se značajnim pozitivnim prediktorom uspješnosti rješavanja bračnih konflikata samo u prvom bloku hijerarhijske regresijske analize i to samo kod ženskih članova para što može upućivati na postojanje medijacije. Uvođenjem varijabli eksternog i internog bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku, značajno se smanjuje prediktivna snaga varijable stupanj obrazovanja. Postojanje medijacije manifestira se kroz smanjenje u veličini, ili utvrđivanje neznačajnosti regresijskog koeficijenta za inicijalni prediktor uključivanjem medijatora u zadnji blok hijerarhijske regresijske analize (Shrout i Bolger, 2002; prema Tadić, 2005). Provedene su dodatne hijerarhijske regresijske analize te je utvrđen efekt medijacije. Utvrđeno je kako je eksternalni bračni lokus kontrole vjerojatno medijatorska varijabla jer u njegovom prisutstvu stupanj obrazovanja prestaje biti značajan prediktor uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Nadalje, dob se pokazala negativnim prediktorom što je u skladu s istraživanjem Levensona, Carstensa i Gottmana (1994) u kojem su sudionici bili sredovječni (40-50 godina) i stariji (60-70 godina) bračni parovi u kojem je kod starijih parova afektivni ton interakcije bio

pozitivniji, a razina uzbuđenosti značajno niža nego kod sredovječnih. Ovaj obrazac razlika u skladu je s dobro dokumentiranom tendencijom povećanja kvalitete bračnih odnosa u starijoj dobi. U starijoj dobi pozitivna interakcija je umjereno visoka, a negativna relativno niska, tako da je opća kvaliteta bračnog odnosa u osnovi prosječna, odnosno pozitivna (Levenson, Cartensen i Gottman, 1994). To se može objasniti različitim životnim događajima i tranzicijama tijekom obiteljskog ciklusa. Na primjer, inicijalni pad u razini zadovoljstva brakom povezuje se s rođenjem prvog djeteta, a povećanje s odlaskom djece iz kuće (Lacković-Grgić i Čubela Adorić, 2006). Nadalje, Lauer i Lauer (1994; prema Čubela Adorić i Lacković-Grgin, 2006) ističu da na umu treba imati četiri stvari. Prvo, ne samo parovi s djecom, već i parovi općenito bilježe pad u bračnom zadovoljstvu u prva dva desetljeća braka. Drugo, niže bračno zadovoljstvo ne znači nezadovoljstvo, odnosno, za većinu parova bračno zadovoljstvo ne pada do točke nezadovoljstva. Treće, iako je odgajanje djece stresno i utječe na smanjenje bračnog zadovoljstva, većina nezadovoljnih parova se ne razvodi nakon što postanu roditelji. I četvrto, neki parovi ne doživljavaju pad, već čak i porast u bračnom zadovoljstvu pri prijelazu na roditeljstvo. To su najčešće stariji parovi višeg obrazovanja, koji su duže u braku i imaju bolje prihode (Basta-Frljić, 2002). Trajanje braka pokazalo se statistički značajnim pozitivnim prediktorom kod ženskih članova para što je u skladu s longitudinalnim istraživanjem braka čiji rezultati ukazuju da brakovi s trajanjem postaju stabilniji (Karney i Bradbury, 1995). Također, istraživanje Vrhovske (2004) pokazuje da je stabilnost braka veća što su ispitanici duže u braku. Moguće objašnjenje takvih rezultata samo na ženskim članovima para je sljedeće: kako žene mogu više izgubiti ako zajednički život završi prekidom, važnije im je opravdati ulaganje u brak nego što je to slučaj s muškarcima. Osim toga, što je žena dulje u vezi, to je manje sklona razmatrati alternative i razmišljati o prekidu (Tadinac i sur, 2005). Uz to, da su razlike među bračnim partnerima nepremostive i da parovi konstantno neuspješno rješavaju bračne konflikte, brak vjerojatno ne bi ni trajao, odnosno završio bi razvodom, u većini slučajeva. Nadalje, kod ženskih članova para eksternalni lokus kontrole pokazao se značajnim pozitivnim prediktorom, a internalni lokus kontrole značajnim negativnim prediktorom uspješnosti rješavanja bračnih konflikata.. Dakle, ovakvi rezultati nisu u skladu s prethodnim istraživanjima prema kojima partneri sa internalnim lokusom kontrole imaju manje bračnih trzavica i općenito višu razinu kvalitete braka (Myers i Booth, 1999). Moguće je objašnjenje da ovi sudionici imaju optimistični atribucijski stil, odnosno sklonost objašnjavanju loših događaja u braku vanjskim i nestabilnim atribucijama. Opremljeni pristranošću iluzije kontrole, ljudi s ovakvim atribucijskim stilom spremno ignoriraju negativne informacije glede sebe i/ili partnera, filtriraju i iskrivljuju ulazne informacije te interpretiraju pozitivne i negativne ishode

tako da što više sami sebe zaštite. Pripisivanje neuspjeha nekom vanjskom uzroku omogućuje pojedincu da odbaci tumačenje konflikata u braku kao nečega što je povezano s vlastitim ja (Reeve, 2005). Kod muških članova para značajnim pozitivnim prediktorom također se pokazao eksternalni lokus kontrole. Objašnjenje ovakvog rezultata jednako je i već navedenome za ženske članove para kod kojih su dobiveni slični rezultati. Osim toga, u prilog tome idu zaključci istraživanja Doherty (1981) prema kojima su muževi s internalnim lokusom kontrole njihove supruge opisale kao smirene, nenametljive i jednostavne, ali i manje inteligentne i osjećajne. Nadalje, pojedinci internalnijih vjerovanja otporniji na depresiju, manje su anksiozni te imaju više samopoštovanje od onih s eksternalnijim vjerovanjima (Brnić, 2002) što može upućivati na to da će muškarci s eksternalnim lokusom kontrole češće popuštati svojim suprugama i tako izbjegavati konfliktne situacijama što oni mogu karakterizirati kao uspješno rješavanje bračnih konflikata. Također, kod muškaraca se značajnim pozitivnim prediktorom pokazala i percipirana pravednost u braku. To je u skladu s prethodnim istraživanjima. Na primjer, Frisco i Williams (2003) istraživali su odnos percipirane jednakosti u raspodjeli kućanskih poslova, bračne sreće i razvoda u brakovima kod kojih su oba supružnika zaposlena. Rezultati ukazuju na to da je percipirana nejednakost u kućanskim poslovima negativno povezana, i kod muškaraca i kod žena, s tzv. bračnom srećom te da je pozitivno povezana s vjerojatnošću razvoda samo kod žena. Nadalje, pokazalo se da je efikasnost rješavanja konflikata u razmjerno je visokoj (.43 ili više) pozitivnoj vezi s rezultatima na skalama koje ispituju bračno zadovoljstvo, stabilnost braka, pravednost odnosa, tendenciju idealiziranja braka te percepciju slaganja s partnerom u različitim domenama poput intimnih odnosa, prisnosti, komunikacije, roditeljstva, odnosa s rodbinom i prijateljima, upravljanja financijama i životne filozofije (Čubela-Adorić, Kovač i Sulić, 2009). Uz to, Wilkie, Ferree i Ratcliff (1998) su potvrdili da partneri koji imaju poteškoće sa započinjanjem razgovora o problemima i ne uspijevaju uključiti partnera u proces rješavanja problema, vjerojatnije će osjećati da je podjela poslova nepravedna. Sukladno tome, rezultati ovog istraživanja upućuju da su muški članovi para koji percipiraju brak pravednijim ujedno i uspješniji u rješavanju bračnih konflikata.

Spolne razlike s obzirom na bračni lokus kontrole, percipiranu pravednost u braku i uspješnost rješavanja bračnih konflikata

Pokazalo se kako nema statistički značajne razlike s obzirom na spol ni u jednoj od navedenih varijabli. Istraživanja potvrđuju da muškarci odnose u braku doživljavaju pravednijima od žena (Čubela-Adorić i Mičić, 2010; Bartolac i Kamenov, 2013) te se očekivao jednak rezultat i u ovom istraživanju. Međutim, ta hipoteza nije potvrđena. Moguće je da se

pokazalo da ne postoje spolne razlike u percipiranoj pravednosti u braku u ovom istraživanju jer u današnjem društvu ravnopravnija podjela hraniteljske uloge donosi više pogodnosti za muževe nego za žene, dok ravnopravnija podjela kućanskih odgovornosti nudi više prednosti za žene nego za muškarce (Wilkie, Ferree i Ratcliff, 1998). Nadalje, obitelji dvostrukog hranitelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006), odnosno zajednice u kojima su oba partnera zaposlena, danas su dominantne. Ulaskom na tržište rada i razvijanjem karijere žene stvaraju sliku o izlasku iz tradicionalnih uloga vezanih uz obitelj i domaćinstvo, osobito profiliranjem na radna mjesta na kojima je žena nositelj velike poslovne odgovornosti i na kojima napreduje u statusnom smislu te su samim time muškarci morali preuzeti dio kućanskih obaveza na sebe te je uspostavljena svojevrsna ravnoteža što je također moguće objašnjenje rezultata dobivenih u ovom istraživanju. To se također pokazalo u istraživanju Kamenov i Jugović (2011) u kojem, prema procjenama sudionika, u većini obitelji oboje partnera prilično ravnopravno sudjeluje u donošenju važnih odluka i upravljanju financijama. Osim toga, ovakve rezultate možemo povezati i s radnim statusom. Ženina financijska, odnosno egzistencijalna ovisnost o braku utječe na njezino doživljavanje pravednosti (Lennon i Rodenfield, 1994). Velik postotak žena u uzorku je zaposlen (54,5%), a vjerojatnije je da će zaposlene žene, za razliku od domaćica, očekivati od svojih supruge ravnopravnu podjelu kućanskih poslova (Potuchek, 1992) iz čisto pragmatičnih razloga nedostatka vremena, ali i iz potrebe za poštivanjem njenog financijskog doprinosa obitelji, kao i potrebe za pravednom raspodjelom svakodnevnih opterećenja. U takvim slučajevima, raspodjela obaveza između partnera vjerojatno je podjednaka te samim time oba partnera brak percipiraju pravednim. Ipak, dio žena u uzorku je nezaposlen. Iako se u skladu s prethodnim istraživanjima očekivalo da će osobito takve žene brak percipirati nepravednijim u odnosu na svoje partnere, pokazalo se suprotno. Moguće objašnjenje je da nezaposlene žene osjećaju da imaju manje životnih alternativa izvan braka (kao i žene koje zarađuju toliko malo da bi bile na granici siromaštva ukoliko bi se razvele) te će vjerojatnije i nepravednu raspodjelu obaveza među partnerima doživljavati prihvatljivom (Lennon i Rosenfield, 1994). Muškarci, za razliku od žena, gotovo su univerzalno zadovoljni raspodjelom kućanskih poslova (Baxter i Western, 1998, prema Bartley i sur, 2005). Nadalje, valja uzeti u obzir da odnos partnera u vezi, njihov način komunikacije, aktivno slušanje, uvažavanje i zajedničko rješavanje problema zasigurno utječu na osjećaj pravednosti što je u skladu s nepostojanjem spolne razlike na skali uspješnosti rješavanja bračnih problema (Grote i Clark, 2001). Neka istraživanja potvrđuju da su žene kooperativnije u upravljanju konfliktom od muškaraca (Rahim, 1983; Rubin i Brown, 1975; prema Podrug i Gault, 2013), dok druge tvrde kako su žene dominantnije (Bedell, Sistrunk, 1973; Rubin i Brown, 1975; prema Podrug i

Gauta, 2013) što može ići u prilog dobivenim rezultatima, odnosno nepotvrđivanju hipoteze o postojanju razlike između muškaraca i žena s obzirom na uspješnost rješavanja bračnih konflikata. Nadalje, Perrin (2011) smatra kako se nepotrebno i netočno naglašavaju sljedeće razlike: muškarci su više zainteresirani za seksualne aktivnosti, manje su intimni, lošiji su u izražavanju svojih osjećaja partnericama, ne brinu se i ne žrtvuju za partnerice, dok su žene manje zainteresirane za seks, bolje se emocionalno izražavaju, više se žale i više se brinu za partnere i druge općenito. Suprotno tome, novija istraživanja pokazuju da i jedni i drugi smatraju da je direktno izražavanje i razgovaranje o osjećajima najbolji način pružanja emocionalne potpore u odnosu. Drugim riječima, oba spola vide komunikaciju i razgovor kao najvažniji mehanizam rješavanja problematičnih situacija što ide u prilog rezultatima dobivenim u ovom istraživanju, odnosno nepostojanju razlike između muškaraca i žena u uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Dodatno, podaci dobiveni na hrvatskom uzorku također pokazuju kako nema spolnih razlika u intenzitetu ljubavi, procjenama kvalitete obiteljskih odnosa, zadovoljstvu razgovorom među partnerima niti u zadovoljstvu stupnjem otvorenosti tijekom razgovara (Blažeka, Janković i Ljubotina, 2004). Nisu pronađene ni spolne razlike u bračnom lokusu kontrole, što je u skladu s nekim prethodnim istraživanjima (Feingold, 1994) i s Kutherovim (1998) koji također nije ustanovio postojanje razlika u lokusu kontrole s obzirom na spol, ali je utvrdio razlike u lokusu kontrole s obzirom na spolnu ulogu samo kod žena. Dakle, nepostojanje razlika između muškaraca i žena u ovom istraživanju moglo bi se pripisati utjecaju spolne uloge iako je to kontradiktorno jednom hrvatskom istraživanju (Brnić, 2002) u kojem je analiza varijance pokazala da spolna uloga nema efekta na lokus kontrole, odnosno da nije povezana sa stupnjem eksternalnih vjerovanja. Značajnim se pokazao samo glavni efekt spola, što znači da žene imaju eksternalniji lokus kontrole od muškaraca, bez obzira na to koju su spolnu ulogu usvojile. Međutim, u istraživanju koje je provela/proveo Brnić (2002) nije se mjerio specifični bračni lokus kontrole već generalni lokus kontrole zbog čega treba biti vrlo oprezan u interpretaciji.

Prednosti i nedostaci ovog istraživanja te implikacije za buduća istraživanja

Glavna prednost ovog istraživanja jest ta što je jedan od ciljeva utvrditi doprinos lokusa kontrole nekim odrednicama bračne kvalitete, a takvih je istraživanja još uvijek jako malo, osobito u Hrvatskoj te bi se trebalo raditi na povećanju broja istih. Dosadašnja istraživanja

uglavnom su ispitivala odnos bračnog lokusa kontrole i bračne kvalitete općenito, ali je malo istraživanja koja su konkretno ispitivala doprinos bračnog lokusa kontrole percipiranoj pravednosti u braku i uspješnosti rješavanja bračnih konflikata kao i doprinos percipirane pravednosti u braku uspješnosti rješavanja bračnih konflikata, za koji se pokazao da je značajan. Sljedeća prednost ovog istraživanja je to što je provedeno na parovima. Kao što je navedeno, istraživanja ovog tipa u Hrvatskoj iznimno su rijetka, a kada se i provode najčešće uzorak čine muškarci i žene koji ne moraju biti međusobno povezani, a razlog je praktičan, vrlo je teško prikupiti podatke od obaju partnera i osipanje je jako veliko. Također, podatci su prikupljani istovremeno od oba partnera uz kontrolu eksperimentatora kako bi se spriječilo eventualno dogovaranje i međusoban utjecaj partnera na procjenjivanje braka.

Osim navedenih prednosti, ovaj rad ima i nekoliko ograničenja. Prije svega, ovo istraživanje je korelacijskog tipa te pokazuje samo jesu li dvije varijable povezane, a ne i zašto su povezane, odnosno koja je uzrok, a koja posljedica. Dakle, pri generalizaciji rezultata treba biti vrlo oprezan jer je u istraživanju korištena anketa, a odgovori na pitanja u anketi često mogu biti pod utjecajem načina na koje je pitanje oblikovano ili redoslijeda pitanja. Rezultati proizlaze iz mjera samoiskaza sudionika, a poznato je da ljudi nisu sasvim točni u dosjećanju informacija o sebi te može doći do nenamjernog iskrivljavanja rezultata. Ovaj nedostatak veže se uz svako mjerenje gdje tražimo subjektivne procjene sudionika. Ipak, u ovom istraživanju ispitivao se upravo doživljaj kvalitete braka partnera te je samoiskaz najprimjereniji metoda. Zbog teme istraživanja i načina ispitivanja (oba partnera), na dobivene rezultate mogao je djelovati i Rosenbergov efekt, tako što su sudionici mogli imati osjećaj da ih se vrednuje što je moglo utjecati na smanjenu iskrenost u odgovaranju na pitanja iz upitnika i preferiranje socijalno poželjnih odgovora (Tadinac i sur, 2005). Zbog djelovanja ovog efekta, procjene i odgovori sudionika u istraživanjima ne moraju se podudarati s objektivnim stanjem stvari. Kako su u našem istraživanju oba partnera ispunjavala upitnike i procjenjivala svoju vezu, to je moglo djelovati na odgovore sudionika na dva načina. Prvo, činjenica da i partner odgovara na ista pitanja mogla je biti doživljena kao pritisak nadavanje što realnijih i objektivnijih odgovora jer se oni mogu provjeriti (što se tako gledajući može smatrati prednošću istraživanja). No, s druge strane, to je moglo potaknuti želju za uljepšavanjem stanja i pozitivnijim procjenama. To bi se u budućim istraživanjima moglo kontrolirati na način da se uvedu i neke kontrolne tvrdnje, kojima bi se ispitala sklonost davanja socijalno poželjnih odgovora. Osim toga, podaci su prikupljeni u jednoj točki mjerenja. U Hrvatskoj nedostaju longitudinalna istraživanja ili istraživanja temeljena na dnevničkim zapisima koja bi omogućila praćenje dinamike partnerskih odnosa, kao i kvalitativna istraživanja i istraživanja u kojima se opaža stvarno

ponašanje partnera. Općenito gledajući, nedostatak ovog istraživanja odnosi se na selekcioniranost sudionika voljnošću sudjelovanja u istraživanju. Tijekom prikupljanja sudionika bilo je parova koji su odbili sudjelovanje u istraživanju ili gdje je samo jedan partner pristao sudjelovati. Takvi sudionici nisu uopće uključeni u istraživanje te to nije imalo utjecaja na iskrivljavanje rezultata. Neuključenost tih parova u uzorak sudionika veliki je nedostatak ovog istraživanja budući da bi mogući razlozi njihovog nesudjelovanja mogli biti indikativni za zaključivanje o odnosu bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku i uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Osim toga, raspon godina sudionika bio je ograničen (20-55 godina) pri čemu je aritmetička sredina bila $M=34,53$, drugim riječima, većina sudionika imala je između 24 i 33 godine (48,9 %), što je vjerojatno imalo utjecaja na rezultate. Nadalje, na rezultate je zasigurno utjecalo i to što je stopa zaposlenosti bila visoka (68,2% sudionika). Generalno, hrvatska istraživanja partnerskih odnosa provedena su na različitim uzorcima sudionika, ali općenito prevladavaju osobe mlađe odrasle dobi i visokog stupnja obrazovanja, što treba uzeti u obzir pri generalizaciji rezultata, ali i shvatiti kao implikaciju za buduću istraživanja. Budući da su u ovom istraživanju sudjelovali samo parovi koji su dobrovoljno pristali na sudjelovanje, veća je vjerojatnost da imaju veću bračnu kvalitetu i bolji odnos sa supružnikom nego oni koji su odbili sudjelovati u istraživanju. S obzirom na to, u buduća istraživanja potrebno je uključiti upravo takve parove manje spremne na suradnju, odnosno treba pronaći način kako ih motivirati da sudjeluju u istraživanjima ovakvog tipa što bi uvelike pomoglo unaprjeđenju znanstveno-istraživačkog rada u području psihologije partnerstva. Moglo bi ih se dodatno motivirati za sudjelovanje ponajprije u uputi samog istraživanja u kojoj bi se koristila motivacijska strategija pružanja objašnjenja (Reeve, 2010). Dakle, sudionicima bi se trebalo navesti objašnjenje zašto će njihovo popunjavanje upitnika, koje djeluje kao nezanimljiva aktivnost, biti vrijedno truda. Pritom bi im se moglo navesti da će njihovo sudjelovanje uvelike pomoći unaprjeđenju istraživanja bračnih odnosa i otkrivanju novih strategija za poboljšanje kvalitete bračnih odnosa, što će biti od velike koristi cijelom društvu. Nadalje, sudionicima bi se trebala ponuditi mogućnost dobivanja povratnih informacija o rezultatima provedenog istraživanja koja bi bila svojevrsni „opipljivi“ poticaj te bi u njima mogla probuditi znatiželju i tako ih motivirati da sudjeluju. Također, prije samog istraživanja moglo bi se organizirati kratko predavanje u kojem bi se iznijela problematika partnerskih odnosa u današnjem društvu te posebno u Hrvatskoj što bi moglo uvjeriti sudionike da je upravo njihovo sudjelovanje važno za buduća istraživanja i da bi i oni sami mogli imati određene koristi od toga. Bilo bi dobro u istraživanje uključiti parove koji imaju smanjenu kvalitetu veze, na primjer one koji traže psihološku pomoć u rješavanju bračnih problema. Osim toga, treba

promatrati pojedinačne odnose i promjene u obitelji jer svaki događaj mijenja obitelj kao cjelinu. Na primjer, bilo bi dobro istražiti i odnos bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku i uspješnosti rješavanja u braku kod parova koji su tek postali roditelji i onih koji imaju djecu adolescente, odnosno, provjeriti razlike među njima. Nadalje, bilo bi dobro uključiti i neke druge prediktore koji mogu dodatno objašnjavati varijancu navedenih varijabli, primjerice, crte ličnosti partnera, trajanje veze prije braka, materijalni status, odnosno financijska primanja partnera, stambeno pitanje i slično. Bilo bi zanimljivo i ispitati kako promjene u obiteljskoj dinamici nakon pojave kronične bolesti pojedinog člana utječu na percipiranu pravednost i uspješnost rješavanja bračnih konflikata.

Zaključak

Namjera ovog rada bila je ispitati odnos bračnog lokusa kontrole, percipirane pravednosti u braku i uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Hijerarhijskom regeresijskom analizom nastojao se utvrditi relativni doprinos bračnog lokusa kontrole, sociodemografskih faktora te obilježja braka u objašnjenju percipirane pravednosti u braku. Rezultati analize na ženskim članovima para pokazali su kako su trajanje braka i eksternalni lokus kontrole pozitivni, a dob negativni prediktor percipirane pravednosti u braku. Na muškim članovima para pozitivnim prediktorom pokazao se eksternalni lokus kontrole, a negativnim internalni lokus kontrole. Nadalje, nastojao se utvrditi relativni doprinos sociodemografskih faktora, obilježja braka, bračnog lokusa kontrole te percipirane pravednosti u braku u objašnjenju uspješnosti rješavanja bračnih konflikata. Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su kako su kod ženskih članova para trajanje braka i eksternalni bračni lokus kontrole pozitivni, a dob i internalni bračni lokus kontrole negativni prediktori. Kod muških članova para pozitivnim prediktorima pokazali su se samo eksternalni lokus kontrole i percipirana pravednost u braku. Ovim istraživanjem ispitala su se i spolne razlike u bračnom lokusu kontrole, percipiranoj pravednosti u braku te uspješnosti rješavanja bračnih konflikata te se pokazalo kako nema statističke značajne razlike između muškaraca i žena u tim varijablama.

Općenito, najznačajnije promjene u bračnim odnosima kojima svjedočimo posljednjih desetljećima su sve veći broj zaposlenih i ekonomski nezavisnih žena, sve kasnija dob stupanja u brak, sve veći broj parova bez djece te sve veći broj razvoda i jednoroditeljskih obitelji. Usprkos brojnim promjenama, čini se da su osnovna funkcionalna obilježja braka ostala ista: uzajamno zadovoljenje emocionalnih i fizičkih potreba uz osiguranje socioekonomskih uvjeta za život.

Literatura

- Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M.(2005). *Socijalna psihologija*. Mate: ZagrebBaloban i sur. (2005). *Upotrazi za identitetom, Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa*. Zagreb. Golden marketing – Tehnika knjiga.
- Bartley, S.J., Blanton, P.W., Gilliard, J.L. (2005). Husbands and Wives in Dual-Earner Marriages:Decision-Making, Gender Role Attitudes, Division of Household Labor and Equity. *Marriage & Family Review*, 37(4),69-94.
- Bartolac,A., Kamenov, Ž. i Petrak, O. (2011). Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 175-194.
- Bartolac, A. i Kamenov, Ž. (2013). Percipirana raspodjela obiteljskih obveza među partnerima i doživljaj pravednosti u vezi. *Sociologija i prostor*, 51 (1),67-90.
- Basta-Frljić, R. (2002). Neki aspekti zadovoljstva brakom i sociodemografske karakteristike supružnika.(Neobjavljen diplomski rad). Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Blažeka-Kokorić, S. (2007). Rješavanje partnerskih sukoba s obzirom na spol partnera, iskustvo i trajanje partnerskog odnos. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (1), 5-26.
- Brajša-Žganec, A., Lopižić, J. i Penezić Z., ur. (2014). *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brnić, P. (2002). *Odnos maskulinnosti, femininnosti te nekih sociodemografskih varijabli sa lokusom kontrole*. (Diplomski rad). Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Canary, D. J., Cupach, W. R. i Serpe, R. T. (2001). A Competence-based approach to examining interpersonal conflict - Test of a longitudinal model. *Communication Communication Research*, 28 (1), 79-104.

- Chub, N.H. i Fertman, C.I. (1997). Self-esteem in Adolescence; Locus of Control. *Adolescence*, 32. Čudina – Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Ćubela-Adorić, V., Proroković, A., Penezić, Z. i Tucak, I. (2006). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika, III*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 7-15
- Ćubela Adorić, V. i Lacković-Grgin, K. (2006). *Odaabrane teme iz psihologije odraslih*. Naklada Slap: Jastrebarsko.
- Ćubela Adorić, V ; Kovač, R. i Sulić, P. (2009). Rješavanje bračnih konflikata i subjektivna kvaliteta braka. *Sažeci radova s 1. Sarajevskih dana psihologije*, 13-13
- Davidović, N. (2003). *Provjera mogućnosti predikcije bihevioralnih namjera nezaposlenih osoba pomoću načina suočavanja sastresom i eksternalnog lokusa kontrole*. (Diplomski rad). Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Doherty, W.J. (1981). Cognitive processes in intimate conflict: II. efficacy and learned helplessness. *The American Journal of Family Therapy*, 9(2)
- Doherty, W.J. i Ryder, R.G. (1979). Locus of control, interpersonal trust, and as- sertive behavior among newlyweds. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 2212-2220.
- Feeney, J. i Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-291.
- Frisco, L. P. i Williams, K. (2003). Perceived Housework Equity, Marital Happiness, and Divorce in Dual-Earner Households. *Journal of Family Issues*, 24(1), 51-73
- Grote, N.K. i Clark, M. S. (2001). Perceiving unfairness in the family: cause or consequence of marital distress? *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 281-293.
- Hammer, L. B., Allen, E. i Grigsby, T. D. (1997). Work-family conflict in dual-earner couples: Within individual and crossover effects of work and family. *Journal of Vocational Behavior*, 50, 185-203.
- Hatfield, E. i Rapson, R.L. (2011). Equity theory in close relationships. *Handbook of Theories of Social Psychology*, 200-217.
- Hawkins, J. L. (1968). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 30, 647-650.
- Heaton, T. B. (1990). Marital stability throughout the child-rearing years. *Demography*, 27, 55-63.

- Jurević, J. (2007). *Obrasci slaganja među partnerima u procjeni bračnog funkcioniranja i percepcija opće kvalitete braka*. (Diplomski rad). Zadar: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.
- Kamenov, Ž., Jugović, I. (2009). *Percepcija, iskustvo i stavovi o rodnoj (ne)ravnopravnosti u obitelji, u: Izvještaj o istraživanju Percepcija, iskustvo i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH*. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 148-174
- Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1995.). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3-34.
- Kregar, J., Sekulić, D., Ravlić, S., Zrinščak, S., Grubišić, K., Petričušić, A. (2014). *Uvod u sociologiju*. Zagreb
- Kuther, T. L. (1998). Sex and Sex-Role Differences in Locus of Control. *Psychological Reports*, 82, 188-190
- Lennon, M.C. i Rosenfield, S. (1994). Relative Fairness and the Division of Housework: The Importance of Options. *American Journal of Sociology*, 100, 506-531.
- Levenson, R.W., Cartensen, L.L. i Gottman, J.M. (1994). The influence of age and gender on affect, physiology and their interrelations: A study of longterm marriages. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 56-69
- Macuka, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija* 13. Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru. 1, 63-81.
- Mackey, R.A., Diemer, M.A. i O'Brien, B.A. (2000). Psychological intimacy in the lasting relationships of heterosexual and same-gender couples. *Sex Roles: A Journal of Research*, 43, 201-227.
- Mihajlović, I. (2007). *Povezanost roditeljstva sa zadovoljstvom partnera i stabilnošću veze*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Milivojević, Z. (2009). *Formule ljubavi: kako ne upropastiti vlastiti život tražeći pravu ljubav*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Miller i sur (1986). Marital locus of control and marital problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 161-169.
- Myers, S.M. i Booth, A. (1999). Marital Strains and Marital Quality: The Role of High and Low Locus of Control. *Journal of Marriage and Family*, 61(2), 423-436.
- Oberle, K. (1991): A decade of research in locus of control: what have we learned? *Journal of Advanced Nursing*, 16(7). 800-806

- Obradović, J. , Svilar Blažinić, D. i Lukinac, D. (2012). *Kako postići skladne partnerske odnose – utjecaj partnerskih odnosa na funkcioniranje obitelji*. Zagreb: Obiteljski centar grada Zagreba.
- Ohbuchi, K. I. i Kitanaka, T. (1991). Effectiveness of power strategies in interpersonal conflict among Japanese students. *Journal of Social Psychology Journal of Social Psychology*, 131, 791-805.
- Olson, D.H. i Fowers, B.J. (1993). Five Types of Marriage: An Empirical Typology Based on ENRICH. *The Family Journal* 1(3), 196-207.
- Paap, L. M., Cummings, E. M. i Goeke - Morey, M. C. (2002). Marital conflict in the home when children are present versus absent. *Developmental Psychology Developmental Psychology*, 38 (5), 775-778.
- Perlmutter i Hall (1992). *Adult development and aging*. Michigan: Wiley.
- Perrin, P.B. i sur. (2011). Aligning Mars and Venus: The social construction and instability of gender differences in romantic relationships. *Sex Roles*, 64, 613-628.
- Petz, B. (2004). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Petz, B., ur. (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Podrug, N. i Gauta, N. (2013).Komparativna analiza stilova upravljanja konfliktima između hrvatske i SAD-a. *Ekonomski pregled*, 64 (2),123-142.
- Potuchek, J. (1992). Employed Wives' Orientations to Breadwinning: A Gender Theory. *Journal of Marriage & Family*,54(3), 548-558.
- Pranjić, R. (2012). *Komunikacija između partnera prilikom sukoba, rodne uloge partnera i zadovoljstvo brakom*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Scanzoni, J. i Amett,C. (1987). Enlarging the understanding of marital commitment via religious devoutness, gender role preferences, and locus of marital control. *Journal of Damily Issues*, 8, 136-156
- Sladović Franz, B. (1999). *Nenasilno rješavanje sukoba Nenasilno rješavanje sukoba*. Interna skripta. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
- Smolen, R.C. i Spiegel, D.A. (1987). Marital Locus of Control as a Modifier of the Relationship between the Frequency of Provocation by Spouse and Marital Satisfaction. *Journal Of Research In Personality* 21, 70-80.

- Tadić, M. (2005). *Moderatorski i medijacijski utjecaj samopoštovanja na odnos temeljnih crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina* (Diplomski rad). Zagreb: Studij psihologije Hrvatskih studija.
- Tadinac, M. Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (2005). Što ljubavnu vezu čini uspješnom. *Izveštaj s XV. Ljetne psihologijske škole*, Milna, otok Brač.
- Taylor, S.E., & Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.
- Twenge, J.M., Campbell, W.K. i Foster, C.A. (2003). Parenthood and Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574–583.
- Wilkie, J., Ferree, M., Ratcliff, K. (1998). Gender and Fairness: Marital Satisfaction in Two-Earner Couples. *Journal of Marriage & Family*, 60(3), 577-594.
- Wright, J.P., Henggler, S.W. i Craig, L. (1986). Problems in paradise?: A longitudinal examination of the transition to parenthood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 7(3), 277-291.
- Vrhovski, T. (2004). *Kvaliteta braka i neke sociodemografske varijable*. (Diplomski rad). Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

